

El treball social enfront de la globalització: desafiaments per a la formació i la pràctica professional

Social work in the face of globalisation: challenges for training and professional practice

Annamaria Campanini¹

Resum

El treball social necessita afrontar nous desafiaments en el món contemporani, caracteritzat per una realitat dinàmica, canviant i complexa, on cada dia sorgeixen problemes nous i més grans i conseqüentment exigències i demandes noves i més grans per a la professió.

En aquest article s'analitzaran els efectes del fenomen de la globalització en el context social destacant alguns aspectes i competències necessaris per al futur del treball social, parant una atenció especial a com necessiten adequar-se els processos formatius.

S'analitzaran el tema de la internacionalització dels plans d'estudi, la preparació a integrar la pràctica política en l'activitat quotidiana i a incorporar la dimensió ecològicossocial com a model teòric holístic per a un desenvolupament sostenible i fomentador de justícia social.

Paraules clau: Treball social, globalització, formació, pràctica política, medi ambient.

Per citar l'article: CAMPANINI, Annamaria. El treball social enfront de la globalització: desafiaments per a la formació i la pràctica professional. *Revista de Treball Social*. Col·legi Oficial de Treball Social de Catalunya, desembre 2018, n. 214, p. 11-28. ISSN 0212-7210.

¹ Professora del Departament de Sociologia i Investigació Social de la Universitat Milano-Bicocca. Presidenta de l'Associació Internacional d'Escoles de Treball Social (IASSW).

Abstract

Social work must face new challenges in the contemporary world, characterised by a dynamic, changing and complex reality, where new, greater problems emerge everyday and, accordingly, new, greater demands for the profession.

In this paper, the effects of the phenomenon of globalisation in the social context will be analysed, highlighting certain aspects and competences needed for the future of social work, focussing particularly on how training processes should be adapted.

The issue of internationalisation of the curriculum and preparation to integrate political practice into the everyday activity and incorporate the ecological-social dimension as a holistic theoretical model for sustainable development as a catalyst for social justice shall be analysed.

Key words: Social work, globalisation, education, policy practice, the environment.

El món globalitzat

L'escenari actual està caracteritzat pel fenomen mundial típic dels nostres temps que es descriu i resumeix en el procés de globalització, fenomen palpable, sobretot, des del final del segle XX i començament del segle XXI.

És un procés històric d'integració mundial en els àmbits polític, econòmic, social, cultural i tecnològic, que ha convertit al món en un lloc cada vegada més interconnectat, en un veïnatge universal.

Hi ha molts factors que han contribuït a aquest procés.

En primer lloc, la consolidació del capitalisme, i en una situació de pau generalitzada, després de la Segona Guerra Mundial, la seva expansió amb la ruptura de les fronteres, en termes econòmics i la possibilitat de dur a terme transaccions financeres i expandir els negocis cap a mercats distants i emergents.

Per tant, el procés de globalització ha modificat la forma en què interactuen els mercats dels diferents països.

Altres aspectes fonamentals són els avenços tecnològics i dels mitjans de transport, que no només han permès una expansió del flux comercial mundial sinó també el moviment de la població i els viatges massius, augmentant contactes interpersonals entre els pobles de moltes parts diferents del món.

Les innovacions en el camp de les telecomunicacions i de la informàtica, especialment amb internet, han jugat un paper decisiu en la construcció d'un món globalitzat. Les innovacions tecnològiques, amb el seu exponencial augment del flux

d'informació, han contribuït a crear un "veïnatge universal" i, com va dir McLuhan (1962), és probable que les persones que viuen en aquest context comparteixin una visió del món comú i global que modifica la identitat.

A través de les comunicacions dels mitjans massius, molts milions de persones a tot el món han conegut esdeveniments ocorreguts en altres països. Això ha anat acompanyat per una consciència més gran de les diverses cultures i ha contribuït a crear una universalització del consum, els desitjos, els estils de vida, els símbols, una homogeneïtzació de les pràctiques culturals i econòmiques que erosionen la diversitat en nom d'una uniformitat, cada vegada més compacta, dictada per models procedents de societats i grups dominants (McDonaldització, per exemple) (RITZER, 1993).

Encara que la globalització, tal com discuteix Van der Bly (2005), pot veure's com un terme ambigu (un fet enfront d'un procés, una realitat enfront d'una futurologia, un procés unidimensional vs. multidimensional), les anàlisis de les ciències socials reconeixen les seves múltiples dimensions.

La globalització no només implica integració econòmica internacional, sinó que també té característiques demogràfiques, socials, culturals, polítiques i psicològiques. En aquesta interpretació més àmplia, el fenomen de la globalització és vist com un procés d'interacció humana en ràpid creixement dins d'un "sistema món" que transcendeix els antecedents polítics, i els límits espacials i temporals.

En contra d'una lectura economicista del fenomen que considera com a efectes positius la creació d'un mercat global i l'augment massiu d'ocupació en llocs amb economia en desenvolupament, molts autors subratllen el fet que la globalització, juntament amb el sistema neoliberal que la sosté, no beneficia tots els països i totes les persones per igual. Els beneficis més grans semblen estar en mans d'uns pocs (els més rics i amb més poder), deixant cada vegada més vulnerables els que estan en posicions desfavorides (MIDGLEY, 2007). De fet, l'impacte de la globalització sobre els aspectes econòmics (mercat laboral, comerç internacional), polítics (instauració de sistemes democràtics, respecte dels drets humans) i accés a l'educació i a la tecnologia, entre uns altres, varia en funció del desenvolupament de cada nació.

Molts autors subratllen com l'augment del comerç mundial, la integració econòmica i les inversions especulatives han produït efectes negatius sobre les economies nacionals, soscant l'autonomia dels governs i introduint lògiques mercantils i gerencialistes que han afectat l'estat de benestar reduint els programes socials i l'autonomia professional dels treballadors i les treballadores socials (DOMINELLI, 1999; MISHRA, 1999).

La vida laboral social moderna es caracteritza per un ràpid desenvolupament d'interconnexions i interdependències, que

abasta aspectes econòmics, polítics, socials, interpersonals, tecnològics, ambientals i culturals (TOMLINSON, 1999); per aquesta raó, l'efecte en cadena de les accions produeix com a resultat que els problemes que sorgeixen en un lloc poden crear problemes en un altre país.

Morin afirma que "hi ha interretroaccions permanents entre les nacions englobades i la realitat global. El global modifica el local, però un esdeveniment local [...] repercuteix [igualment] en la realitat global" (MORIN, 2015: 68).

En aquest sentit, la realitat global no afecta només els territoris, les economies i les sociologies de les nacions, sinó també cada individu i aquest aspecte es torna molt clar quan s'observen els processos de migració a causa de la guerra, la pobresa i el canvi climàtic.

Dominelli (2010) subratlla algunes característiques clau, compartides per diferents acadèmics, que poden tenir un impacte crític en el treball social:

- Difusió i acostament cultural en contradicció per les tendències cada vegada més nacionalistes de molts països;
- relacions socials que donen forma a tots els aspectes de la vida pel fet de donar primacia als mecanismes i a les regles del mercat;
- la migració com a resposta a les dificultats econòmiques, la degradació ambiental i la violència;
- integració general i una ampliació de les forces econòmiques a través de les fronteres en comparació del proteccionisme i l'exclusió;
- ràpids canvis tecnològics que han introduït noves formes d'exclusió social, per exemple la bretxa digital;
- disparitats entre l'urbà i el rural;
- i urbanització i centralització que qüestionen les capacitats ambientals per sustentar la població en continu augment (MORIN, 2015: 601).

Aquests són alguns exemples de desafiaments que el treball social ha d'afrontar en una realitat dinàmica, canviant i complexa, on cada dia sorgeixen nous problemes i més grans i consegüentment exigències i demandes noves i més grans per a la professió.

La nova definició de treball social adoptada per les organitzacions internacionals IASSW-AIETS i IFSW-FITS, el 2014 a la conferència de Melbourne diu:

El treball social és una professió basada en la pràctica i una disciplina acadèmica que promou el canvi i el desenvolupament social, la cohesió social, i l'enfortiment i l'alliberament de les persones. Els principis de la justícia social, els drets humans, la responsabilitat col·lectiva i el respecte a la diversitat són fonamentals per al treball social. Recolzat per les teories del treball

social, les ciències socials, les humanitats i els coneixements indígenes, el treball social involucra les persones i les estructures per fer front a desafiaments de la vida i augmentar el benestar (www.iassw-aiets.org).

A aquest document s'afegeix la nova declaració sobre principis ètics aprovada durant la conferència de Dublín el juliol del 2018.

Els nou principis fonamentals, que han de llegir-se de manera integral i no separatament, són el resultat d'un procés de discussió i intercanvi entre AIETS i FITS per facilitar l'abast en els estàndards de la pràctica ètica dels treballadors i les treballadores socials, a través de processos de debat constant, autoreflexió, voluntat de tractar amb ambigüitats, i comprometre's en processos èticament acceptables per a la presa de decisions que comportin resultats ètics: 1. Reconèixer la dignitat inherent a la humanitat; 2. Promoure els drets humans; 3. Promoure la justícia social; 4. Promoure el dret a l'autodeterminació; 5. Promoure el dret a la participació; 6. Respectar la confidencialitat i privadesa; 7. Tractar la gent com a persones íntegrament; 8. L'ús ètic de la tecnologia i les xarxes socials; 9. Integritat professional (www.iassw-aiets.org).

Aquests documents, juntament amb l'anàlisi del context actual i el compromís de les associacions internacionals fixat en el document de l'Agenda Global (www.globalasocialagenda.org), conviden els acadèmics a reflexionar sobre com preparar els professionals per adquirir les competències necessàries per exercir un paper competent i ètic en una societat globalitzada.

No és fàcil respondre als diversos desafiaments, grans i variats, a què s'enfronta la professió, integrant el nivell teòric amb el pràctic i creant possibilitats de formació perquè els estudiants siguin capaços de promoure una forta identitat professional.

En aquest article s'intentaran assenyalar alguns aspectes que, encara que no són els únics, sembla que són significatius i urgents:

- Un procés d'internacionalització dels programes d'estudi.
- L'adquisició de competència en la pràctica política.
- Desenvolupament d'un model holístic que incorpori la dimensió de l'entorn natural en la pràctica professional.

Procés d'internacionalització dels programes d'estudi

La inclusió de les perspectives internacionals a l'educació per al treball social ha tingut una història relativament llarga. Eglantyne Jebb, posant l'accent en la participació internacional més alta del treball social, després de la Primera Guerra Mundial, va encoratjar els acadèmics i professionals a centrar-se en recerques internacionals, emfatitzant que "el treball social internacional requereix un contacte constant entre treballadors socials, basat en una fundació intel·lectual internacional" (JEBB, 1928: 651).

En les últimes dècades hi ha molts debats i publicacions sobre el treball social internacional i la internacionalització dels programes d'estudi (HEALY i LYNK, 2008; LYONS, MANION, CARLSEN, 2006; PAYNE i ASKELAND, 2008; NOBLE, STRAUSS, LITTLECHILD, 2014). Hawkins i Knox (2014: 248) suggereixen que "és una necessitat apressant integrar l'educació en el treball social, la globalització i els drets humans en un marc de lideratge en drets humans que guiarà la pràctica al segle XXI".

Khan i Dominelli (2000) han observat que la globalització ha contribuït a la internacionalització de les qüestions socials, i cada vegada s'exigeix més als treballadors i les treballadores socials que abordin els desafiaments que transcendeixen les fronteres nacionals.

És interessant subratllar com la primera presidenta de la IASSW, Alice Salomon, també estava preocupada per l'impacte del factor econòmic global en la pobresa i estava convençuda que la injustícia social era (i continua sent) una conseqüència d'un sistema econòmic injust que opera a tot el món i per això considerava que la cooperació internacional era fonamental per abordar aquest problema (KUHLMANN, 2008).

Qüestions com el tràfic internacional de persones, la pornografia infantil i l'explotació sexual, el tràfic de drogues, l'adopció internacional de nens, l'augment de les tensions familiars i els problemes de salut mental presentats per refugiats que han sofert traumes al seu país d'origen, són problemes que, encara que el treballador o la treballadora social els tracti en un context local, li fan testimoni de la intersecció dels desafiaments globals en el seu àmbit quotidià. Per tant, tots aquests fenòmens requereixen més habilitats i coneixements sobre la rellevància dels esdeveniments i processos internacionals perquè es puguin comprendre les situacions d'una forma més profunda i clara i identificar la gamma de recursos que es poden utilitzar (LYONS, MANION i CARLSEN, 2006).

Davant d'aquests desafiaments, els professionals han d'assumir una consciència global que augmenti la capacitat de

La globalització ha contribuït a la internacionalització de les qüestions socials, i cada vegada s'exigeix més als treballadors i les treballadores socials que abordin els desafiaments que transcendeixen les fronteres nacionals

transcendir la seva preocupació pel local i contextualitzar els problemes en un entorn global extens (per exemple, canvis demogràfics, migració, gerencialisme...).

Parlar de treball social internacional sembla, per tant, una necessitat ineludible en el context actual.

Healy i Link (2012: 4-5) adopten una definició àmplia del treball social internacional que abasta elements específics com:

- Una forma de mirar i apreciar el món (cosmovisió).
- Pràctica informada per coneixement internacional.
- Pràctica, preocupació i acció en qüestions socials amb experiència global.
- Participació en organitzacions professionals internacionals.
- Comprensió de la professió global.
- Desenvolupament i drets humans.
- Un moviment futur i orientat a l'acció per al canvi global.

Per això és necessària una formació que ajudi els estudiants a disposar d'anàlisis més complexes per comprendre els fenòmens d'opressió i desigualtat a escala global i local, parant esment a les polítiques nacionals i internacionals. De fet, les polítiques nacionals estan cada vegada més influenciades pel context internacional (emulació de polítiques socials) i, al mateix temps, aquesta influència està intervinguda pel context local, que produeix adaptacions institucionals específiques per a cada nació. És el que Robertson (2012) anomena el procés de "glocalització".

Cal ajudar els estudiants a desenvolupar una comprensió crítica dels factors després dels processos de globalització. La interdependència de les nacions, els mateixos problemes que estan presents als diferents països, els efectes en cadena que es produeixen a la societat a partir d'un país qualsevol, són aspectes molt importants per conèixer i comprendre la realitat, encara que els treballadors socials actuïn en un context local.

També és important ajudar els estudiants a prendre consciència del fet de formar part d'una comunitat internacional, empenyent-los a participar en iniciatives comunes, compartint informació i experiències, innovacions i estratègies de resolució de problemes entre professionals de diferents països. Seria essencial poder organitzar intercanvis d'estudiants d'altres països perquè puguin viure la vida quotidiana en diferents realitats, experimentar la sensació de ser "estranger", intentar qüestionar els propis sistemes de creences. Aquestes experiències podrien fomentar una visió més àmplia dels fenòmens socials i una actitud intercultural, molt important.

L'èmfasi en la dimensió internacional planteja encara desafiaments que s'articulen en possibles tensions entre la necessitat d'una visió global i el desenvolupament de pràctiques locals, entre els processos de difusió i generalització de les

Seria essencial poder organitzar intercanvis d'estudiants d'altres països perquè puguin viure la vida quotidiana en diferents realitats, experimentar la sensació de ser "estranger", intentar qüestionar els propis sistemes de creences

teories freqüentment elaborades per experts d'Occident i les teories que estan basades en cultures indígenes, entre valors que es consideren universals però que tenen les arrels en la tradició judeocristiana i una multiculturalitat respectuosa amb les diferents cultures i religions, entre la necessitat d'estàndards internacionals i el respecte pels diferents nivells de desenvolupament de la disciplina i l'avenç concret de la professió en un context específic (GRAY i FOOK, 2004).

Healy i Link, reflexionant sobre com crear models educatius d'internacionalització del currículum formatiu, subratllen que la internacionalització i la indigenització no són oposades. De fet, aquestes autores afirmen que els processos poden ser totalment compatibles i complementaris, com també va ser subratllat el "1969 per Konopka, que va identificar dos objectius generals per a l'educació internacional en treball social: 1) millorar la pràctica del treball social al propi país i 2) preparar-se per a la cooperació internacional intel·ligent en la pràctica, la teoria i la recerca del treball social" (HEALY i LINK, 2012: 329).

Tal com destaca Lorenz (2006), el treball social respon i està conformat per la tradició, la història i el context de cada país, per la qual cosa des del seu inici està basat localment. La globalització, també, s'experimenta de manera diferent i l'impacte de la globalització és un aspecte addicional que els professionals necessiten considerar per proporcionar respostes adequades al seu entorn.

Robertson (2012) afirma que no té sentit definir el global com si el global excloués el local, quan el global és una realitat complexa, que té propietats sistèmiques més enllà dels atributs de les unitats que el formen.

Per totes aquestes consideracions, és important internacionalitzar el currículum formatiu de treball social per respondre a la necessitat de la societat contemporània, tal com ho expresen clarament els Estàndards Globals d'Educació i Formació aprovats el 2004 per IASSW i IFSW que declaren que "el programa aborda temes locals, nacionals i/o necessitats i prioritats regionals de desenvolupament internacional" (2.6).

En veure com és possible fer front a aquest important desafiament, Healy i Link (2012) suggereixen algunes estratègies.

En primer lloc, subratllen els passos essencials: establir objectius i resultats d'aprenentatge, adoptar un model, seleccionar continguts.

En relació amb els resultats d'aprenentatge, les autores proposen una llista que pot ser una guia òptima per definir competències significatives per abordar la dimensió internacional, del treball social (HEALY i LINK, 2012: 331):

- comprensió de la globalització com un conjunt de processos que afecten la pràctica del treball social nacional i internacional i els problemes socials;

- comprendre la migració des de les perspectives dels països emissors i receptors (i les característiques de tots dos);
- sensibilitat cap a dilemes en relació amb valors, especialment dilemes d'aplicació universal i relativisme cultural, en el treball internacionalment relacionat;
- coneixement de les principals fonts de dades mundials sobre drets humans i desenvolupament social i com accedir-hi;
- familiaritat amb la història, l'abast i les funcions del treball social a tot el món;
- el coneixement de les formes en què s'organitza la professió per a l'acció internacional a través de les seves organitzacions professionals;
- coneixement de la diversitat humana, sensibilitat cultural i habilitat inicial en la comunicació intercultural;
- capacitat per analitzar models de pràctiques i innovacions en serveis socials d'altres països per a la seva adaptabilitat i ajustament en el propi context.

Quant als models que poden utilitzar-se per organitzar un currículum formatiu internacionalitzat, les possibilitats van des d'incorporar mòduls o continguts internacionals en els plans d'estudis de la formació bàsica, a crear un curs específic sobre treball social internacional/global o infondre continguts internacionals en les formacions existents, especialment en la formació bàsica (LYONS, MANION i CARLSEN, 2006).

L'última opció ha rebut en un informe als Estats Units la qualificació d'estratègia curricular més efectiva (HILL i GREEN, 2008).

La decisió sobre com procedir també està influenciada pels recursos existents pel que fa a les competències que estan presents a l'acadèmia. És important establir objectius que especifiquin com els continguts internacionals contribuiran a la formació, com integrar i relacionar aquests continguts amb les necessitats locals, i com promoure la interiorització dels conceptes internacionals per part dels estudiants com a tals, i també com a ciutadans i professionals.

Pràctica política

La globalització i el neoliberalisme han produït una erosió dels drets mínims de ciutadania (MISHRA, 1999) independentment del tipus de sistema de benestar dels diferents països. Sembla també clar que el fenomen de la globalització ha tingut un impacte molt concret en l'activitat dels treballadors i les treballadores socials en qualsevol sector d'ocupació (serveis públics, desenvolupament comunitari o projectes d'ONG) i per això estan en una posició privilegiada per identificar els costos de la globalització sobre individus, famílies, i grups comunitaris i ajudar-los a desafiar el liberalisme econòmic (DOMINELLI, 2010).

...i per això estan en una posició privilegiada per identificar els costos de la globalització sobre individus, famílies, i grups comunitaris i ajudar-los a desafiar el liberalisme econòmic

En el document de la FITS sobre globalització i medi ambient (www.ifsw.org), se subratlla que els treballadors i les treballadores socials i els seus òrgans representatius necessiten prendre consciència de les conseqüències positives i negatives de la globalització als seus països i donar suport a polítiques que defensin la justícia social, els principis humanitaris i els drets humans i que augmentin el capital social. Això requereix la competència per desenvolupar un treball social polític.

La importància del compromís polític del treball social no es troba només en la història de la professió i en el pensament i l'acció dels pioners, sinó que està present en la literatura internacional, en els codis ètics de diferents països i es reafirma en la mateixa definició internacional, aprovada per les associacions IASSW i IFSW el 2014 a Melbourne.

Gal i Weiss-Gal (2013), utilitzant els innumbrables recursos bibliogràfics sobre aquest tema, ajuden a aclarir què s'entén per pràctica política. Subratllant com el terme va ser encunyat el 1984 per Jansson i posteriorment adoptat per molts altres acadèmics, especialment als Estats Units, els autors identifiquen algunes característiques sobre les quals existeix una convergència d'opinions.

La pràctica política inclou activitats, dutes a terme en el context professional, destinades a influir en les polítiques socials dirigides als grups de població pels quals el treballador o la treballadora social opera i no s'identifica, no obstant això, amb el compromís civil que cadascun pot assumir com a ciutadà, o amb una activitat voluntària.

Les intervencions de pràctica política han d'incorporar-se estratègicament en el treball de cada professional, independentment del context en el qual operi, i no requereixen la definició d'un rol, per així dir-ho, especialitzat. Finalment, la pràctica política està dirigida a les dimensions locals (la seva pròpia organització o les agències presents en la comunitat en la qual opera), així com a les dimensions nacionals i internacionals.

Gal i Weiss-Gal (2013) igualment subratllen com la pràctica política té la seva pròpia especificitat i no s'ha de confondre amb la participació política, que és responsabilitat de tots i per tant també dels treballadors i les treballadores socials, en tant que persones i no com a professionals. A més presenta una diferència pel que fa al treball comunitari, certament considerat com una pràctica contigua que en alguns aspectes pot superposar-se, ja que l'últim està dirigit a la construcció i desenvolupament de la comunitat, mentre que la pràctica política ofereix la definició o millora de les polítiques socials. Finalment, és diferent de l'*advocacy*, generalment dirigida a facilitar l'accés dels ciutadans als serveis que les polítiques existents han ajudat a crear, i no per canviar-les o introduir-ne altres de noves (JANSSON, 2008).

La pràctica política inclou activitats, dutes a terme en el context professional, destinades a influir en les polítiques socials dirigides als grups de població pels quals el treballador o la treballadora social opera i no s'identifica, no obstant això, amb el compromís civil que cadascun pot assumir com a ciutadà

El tema de la pràctica política ha tingut un interès creixent en les últimes dècades (CUMMINS, BYERS, PEDRICK, 2011; GAL, WEISS-GAL, 2013; JANSSON, 2008; ROCHA, 2007). La definició internacional de treball social, els estàndards globals sobre l'educació, l'agenda global, les línies de l'ètica defensen la idea que tots els treballadors i les treballadores socials, no només els que tenen rols polítics formals, haurien d'involucrar-se en la pràctica política.

Weiss-Gal (2016), en una interessant anàlisi dels articles publicats sobre la formació en la pràctica política dels i les professionals, subratlla com de diferents són les experiències i les experimentacions en aquest àmbit. Al mateix temps assenyalava com a aspecte comú l'imperatiu d'educar els estudiants perquè participin en el canvi social i siguin capaços de contrastar la tendència present en molts països d'adoptar polítiques neoliberals que són perjudicials per als usuaris dels serveis i que requereixen intervencions de nivell macro per part dels professionals.

El model teòric ecològic social

Des dels inicis, el treball social va posar l'accent en la consideració de la persona en el seu medi ambient, així com en la relació entre la salut i el benestar de la població. Jane Addams (1912), en el seu moviment Settlement House, va tenir en compte aspectes mediambientals com la contaminació industrial, la gestió de residus, el sanejament i el subministrament d'aigua potable; la seva lluita, per tant, es va centrar a canviar les condicions ambientals i urbanes que afectaven la pobresa, la malaltia i la misèria.

Analitzant la història del treball social, comprovem que té una llarga tradició en la interacció entre persona i medi ambient, així com a cridar l'atenció sobre la importància de les relacions socials enteses sota un marc ecològic (BRONFENBRENNER, 1979).

Aquesta tendència d'anàlisi de la realitat social es troba actualment sota una profunda revisió motivada, fonamentalment, pel canvi climàtic i l'impacte que té en la vida de les persones i especialment en aquelles que són objecte d'intervenció per al treball social.

Ulrich Beck, a l'article "Climate for Change, or How to Create a Green Modernity?" publicat el 2010, va declarar: "Les desigualtats socials i el canvi climàtic són dues cares de la mateixa moneda. No es poden conceptualitzar les desigualtats i el poder per més temps sense tenir en compte les conseqüències del canvi climàtic, i no es pot conceptualitzar el canvi climàtic sense tenir en compte el seu impacte en les desigualtats socials i en el poder".

Edgar Morin (2015) assenyalava que és el moment de considerar l'ecologia no només amb una mirada ambiental i tecno-

lògica, sinó com una visió sistèmica del món que ha d'influir en tots els nivells: individual, col·lectiu i polític.

La consideració de la complexa interdependència entre els éssers humans i el món natural és essencial per construir una nova civilització basada en el canvi de la forma de pensar i actuar en la societat i en la vida personal. Morin suggereix centrar-se en una economia social i rebutjar una economia basada en el lucre; desenvolupar una nova civilització fundada en la convivència, en el reconeixement dels "altres" i no en la lògica pura d'èxit i d'eficiència gerencialista; activar un procés de rehumanització i de promoure el valor de la persona contra l'èmfasi en els *status symbol* i en el consumisme.

La naturalesa continuarà proporcionant els recursos necessaris en el futur només si els fem servir sàviament en el present; per tant, la sostenibilitat implica satisfer les necessitats de les generacions presents i futures sense esgotar els recursos naturals i humans. Els objectius del desenvolupament sostenible només es poden aconseguir si es posa l'accent en la importància de la salut en el pla físic i el social del planeta.

És evident que el canvi climàtic i la degradació ambiental afecten persones de tot arreu, però de manera diversa. La recerca mostra que les persones pobres i les que estan en risc d'exclusió, com els nens, les dones, les persones grans i les persones amb discapacitat, així com els desplaçats per aquestes crisis i els immigrants i refugiats, són els més vulnerables. Protegir el medi ambient natural és un element clau en la promoció de la justícia econòmica i social, especialment per a les poblacions més pobres.

L'Agenda Global en el seu tercer eix convida els acadèmics i els professionals a alinear les seves activitats i programes en iniciatives de desenvolupament que integrin les dimensions ambientals i la dimensió humana.

És interessant observar que, fins i tot quan s'utilitza un marc teòric ecològic, l'atenció està fortament centrada en la interacció amb l'entorn social, ignorant l'entorn natural (ZAPF, 2010).

Com a educadors i treballadors i treballadores socials és necessari tenir en compte tant en la formació, com en la recerca i en la pràctica, els temes del canvi climàtic, de la degradació del medi ambient, de la prevenció de desastres, de la preparació de les comunitats per fer front a aquests esdeveniments i al sistema de resposta successiu.

És necessari recuperar un model holístic, arrelat en la justícia social, econòmica i ambiental, per construir una agenda política basada en els drets humans, contribuint a polítiques socials coherents amb aquests principis, combatent les injustícies estructurals per afirmar els drets socioeconòmics dels pobles.

Cada vegada més acadèmics del treball social reflexionen sobre la importància de la relació existent entre medi ambient

i comunitat (DOMINELLI, 2010, 2018; GRAY, COATES, HETHERINGTON, 2013; MING LIN CHONG, CHI, 2018). Definir la sostenibilitat social és un aspecte crucial per aprofundir en aquest aspecte; McKenzie (2004), en aquest sentit, ha identificat alguns elements principals:

- Equitat d'accés als serveis fonamentals (salut, educació, transport, habitatge i oci).
- Equitat entre generacions, és a dir, que les futures generacions no siguin desfavorides per les accions de l'actual.
- Un sistema de relacions culturals en què els aspectes positius de les diferents cultures siguin valorades i protegides, i que es doni suport i es promogui la integració cultural d'individus i grups.
- La participació política generalitzada dels ciutadans no només en processos electorals, sinó també en altres àrees d'activitat política i molt particularment en l'àmbit local.
- Un model que transmeti consciència de sostenibilitat social d'una generació a una altra i un sentit de responsabilitat comunitària que mantingui aquesta consciència social.
- Mecanismes perquè una comunitat identifiqui amb claredat i col·lectivament les seves fortaleses i necessitats.

La qüestió principal és com les treballadores i els treballadors socials es relacionen amb l'entorn natural i incorporen aquestes responsabilitats en la seva pràctica micro, meso i macro social; igualment, es tracta també de valorar com les organitzacions d'ocupadors reben i posen en pràctica aquest recurs ètic en l'àmbit professional.

Les treballadores i els treballadors socials tenen un paper important en el desenvolupament de projectes basats en la comunitat i en la millora de la resiliència de les comunitats i ecosistemes sotmesos a impacte del canvi climàtic.

Mitigació i adaptació són, per tant, estratègies substancials per respondre al canvi climàtic. Per mitigació s'entenen les accions orientades a reduir les activitats humanes que causen canvi climàtic; les seves implicacions (també polítiques) són per a l'economia: energia, transport, construcció, indústria, agricultura, silvicultura i gestió de residus.

L'adaptació, d'altra banda, implica accions que contraresten els desafiaments ambientals i redueixen la vulnerabilitat dels sistemes humans sobre el canvi climàtic, siguin aquestes preventives o pal·liatives.

Les treballadores i els treballadors socials han d'advocar, fonamentalment, per realitzar accions de mitigació a través d'intervencions de pràctica política; tot això sense oblidar un paper protagonista en els processos d'adaptació.

El sistema de valors del treball social verd afavoreix la igualtat, la inclusió social, la distribució equitativa dels recursos, l'obligació de no destruir els recursos per conservar-los o sustentar-los per a les generacions futures

Des de fa alguns anys es va desenvolupant una reflexió sobre el que es defineix com el treball social verd: un enfocament innovador pel treball social que pot oferir una resposta holística i amb una mirada transdisciplinària als desafiaments del món contemporani.

Dominelli (2018) subratlla que l'enfocament crític holístic del treball social verd reconeix la interdependència de tots els éssers vivents; se centra en la inclusió de tots els sistemes i institucions en el seu àmbit; inclou els desastres produïts pels humans i els desastres naturals que també poden agreujar-se per l'activitat o inactivitat dels homes.

Destaca que el sistema de valors del treball social verd afaforeix la igualtat, la inclusió social, la distribució equitativa dels recursos, l'obligació de no destruir els recursos per conservar-los o sustentar-los per a les generacions futures. Reconfigura la teoria crítica del medi ambient, incloent la justícia ambiental dins de la justícia social, desafiant models de desenvolupament neoliberal.

Per aconseguir això cal repensar la formació i els models teòrics proposats per preparar als futurs professionals pel que fa a coneixements, valors i habilitats, capaços, a través d'una lent ecològica, de respondre a la pobresa, les desigualtats estructurals, les disparitats socioeconòmiques, la interdependència global i els problemes causats per l'esgotament dels recursos naturals.

Això inclou l'obertura de noves aliances interdisciplinàries i interprofessionals, la voluntat de participar, juntament amb les comunitats locals, per aconseguir models alternatius i sostenibles per al desenvolupament socioeconòmic.

A nivell macro és important proporcionar professionals capaços d'enfortir les relacions amb les Nacions Unides i altres organismes internacionals, les parts interessades dels governs, els legisladors, els empresaris, els mitjans de comunicació, els acadèmics de diferents disciplines, la societat civil, les organitzacions regionals i nacionals per reafirmar el rol del treball social en iniciatives dirigides a protegir el medi ambient natural.

En l'actualitat, encara que les Nacions Unides reconeixen el paper dels treballadors i les treballadores socials principalment com aquells que mobilitzen la comunitat, avaluen les situacions, distribueixen recursos i proporcionen assistència psicosocial, és important que els professionals siguin capaços de fer sentir les seves veus en les taules on es prenen les decisions.

Pel que fa al treball amb la comunitat local, un paper significatiu és el de sustentar models alternatius sostenibles de desenvolupament socioeconòmic que reconeguin la interdependència global i la necessitat de compartir tecnologies ecològiques, així com ajudar a enfortir i fer audible les veus dels pobles afectats o en risc, a la planificació, realització, monito-

ratge i avaluació d'intervencions que promoguin un desenvolupament sostenible.

Els treballadors i les treballadores socials estan també involucrats i involucrades en el context dels processos d'ajuda humanitària i intervencions que segueixen a desastres, amb tasques específiques com: l'avaluació de la necessitat, la coordinació i la decisió per situar béns i serveis, la recomposició de les famílies, el suport als individus i a les comunitats perquè reconstrueixin les seves vides, promovent processos de resiliència i la capacitat de minimitzar els riscos de possibles desastres futurs (DOMINELLI, 2018; MING LIN CHONG, CHI, 2018).

Diferents són les funcions que han d'assumir en situacions d'emergència tant per respondre en la immediatesa del desastre com per desenvolupar intervencions a més llarg termini: facilitador, coordinador, mobilitzador de la comunitat en termes de persones i instal·lacions, negociador de recursos, mediador entre la comunitat i els diferents actors involucrats en els processos de presa de decisions i entre els interessos i els grups en conflicte, assessor pel govern i altres organismes, defensor dels drets i les demandes de la gent, informador sobre l'accés als recursos, intèrpret cultural, terapeuta per ajudar a les persones a enfrontar les conseqüències del desastre (DOMINELLI, 2010).

Són competències que pertanyen al treballador i a la treballadora social, però que es desenvolupen de manera específica en la intervenció en situació d'emergència.

Sembla per tant rellevant ocupar-se en dos nivells: d'una banda, és important crear processos de formació especialitzada en gestió i resposta als desastres; d'altra banda, com en el cas de la internacionalització, revisar els currículums formatius integrant continguts ecosocials en els diferents cursos. Trobem exemples en aquest sentit en els treballs de diferents autors (DOMINELLI, 2012; GRAY, COATES i HETHERINGTON, 2013; BOETTO 2017) que mostren com es poden construir currículums formatius que incloguin temes mediambientals i les conseqüents estratègies per formar professionals amb una visió i una pràctica holística.

Reflexions a manera de conclusió

L'Associació Internacional d'Escoles de Treball Social (IASSW) juntament amb ICSW i IFSW està compromesa amb l'Agenda Global de Treball Social i Desenvolupament Social en la promoció d'un món just i inclusiu i un medi ambient sostenible, en harmonia amb les comunitats i els seus entorns, a través de programes d'educació en treball social, estratègies educatives, recerca i intervenció de política social.

Moltes són les iniciatives de la IASSW orientades a promoure el desenvolupament, l'expansió i l'excel·lència de l'educació per al treball social al món.

A través de diferents comitès, es realitzen activitats amb aquest objectiu. A continuació, se n'assenyalen algunes.

En relació amb les publicacions es destaca la revista en línia *Social Dialogue*, una revista en obert a la qual es pot accedir a través del lloc web. És una revista que se centra en diferents temes i pot oferir una finestra al món, presentant experiències i recerques. Altres recursos són la revista *International Social Work*, gestionada conjuntament per ICSW i IFSW, i alguns llibres (per exemple, *Global social work; Getting to Zero. Global Social Work respond to HIV; Framing Social Work: The Eileen Younghusband Lectures 1984-2018*).

Als diferents països on es reuneix el consell de direcció es duen a terme en paral·lel seminaris de desenvolupament de capacitats amb activitats específicament orientades a millorar la qualitat dels programes d'estudi. Aquestes activitats es poden realitzar també a petició específica d'altres països membres (Japó, Vietnam, Azerbaidjan, els últims).

Es dedica una atenció especial al que es denomina la consulta de programes, un procés d'associació entre parells en què la IASSW opera com un "amic crític", juntament amb el sol licitant i amb l'associació regional corresponent. Les consultes sempre estan subjectes a l'escrutini i la retroalimentació de totes les parts interessades per garantir que continuïn sent rellevants i puguin millorar la preparació a la pràctica dels futurs professionals.

Una altra activitat és el suport amb una contribució econòmica a projectes internacionals, entre escoles membres de la IASSW, per proporcionar estudis que abordin temes innovadors i rellevants i que puguin aconseguir la qualitat de l'educació. Aquesta iniciativa és també important per millorar la col·laboració internacional i intercultural, i pot contribuir al desenvolupament educatiu a través de la inclusió d'escoles en països on l'educació en treball social enfronta desafiaments particulars.

En aquest període la IASSW està compromesa amb la FITS per revisar els estàndards globals per a la formació en treball social i adequar-los a la nova definició internacional, incorporant els principis ètics aprovats a Dublín.

En síntesi, és important crear sinergies amb els diferents actors involucrats, incloent representants de les persones que utilitzen els serveis, per repensar la formació en treball social i desenvolupar teories i models rellevants, promoure la recerca sobre temes emergents i preparar treballadors socials amb coneixement, valors i habilitats per a la pràctica professional en resposta a la pobresa, les desigualtats estructurals, les disparitats socioeconòmiques, les interdependències globals i els recursos naturals limitats.

Bibliografia

- ADDAMS, J. *Twenty Years at Hull-House with Autobiographical Notes*. Nueva York: The MacMillan Company, 1912.
- BECK, U. Climate for Change, or How to Create a Green Modernity?, *Theory Culture & Society*, 2010, v. 27, n. 2-3, p. 254-266. ISSN: 0263-2764.
- BOETTO, H. A. Transformative eco-social model: Challenging modernist assumptions in social work, *British Journal of Social Work*, 2017, v. 47, n. 1, p. 48-67. ISSN: 0045-3102.
- BRONFENBRENNER, U. *The Ecology of Human Development: Experiments by Nature and Design*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1979. ISBN: 0674224566.
- CUMMINS, L. K.; BYERS, K. V.; PEDRICK, L. *Policypractice for social workers: New strategies for a new era*. Boston: Allyn & Bacon, 2011. ISBN: 978-0205022441.
- DOMINELLI, L. Neo-liberalism, Social Exclusion and Welfare Clients in a Global Economy, *International Journal of Social Welfare*, 1999, v. 8, n. 1, p. 14-22. ISSN: 1369-6866.
- DOMINELLI, L. Globalization, contemporary challenges and social work practice, *International Social Work*, 2010, v. 53, n. 5, p. 599-612. ISSN: 0020-8728.
- DOMINELLI, L. *Green Social Work: From environmental Crises to Environmental Justice*. Cambridge: Polity Press, 2012. ISSN: 0020-8728.
- DOMINELLI L. (ed.). *The Routledge Handbook of Green Social Work*. Nueva York: Routledge, 2018.
- GAL, J.; WEISS-GAL, I. Policy practice in social work: an introduction. En: GAL, J.; WEISS-GAL, I. *Social workers affecting social policy. An international perspective*. Bristol: Policy Press, 2013, p. 1-16. ISBN: 9781138740792.
- GRAY, M.; FOOK, J. The Quest for a Universal Social Work: Some Issues and Implications, *Social Work Education*, 2004, v. 23, n. 5, p. 625-644. ISSN: 0261-5479.
- GRAY, M.; COATES, J.; HETHERINGTON, T. Introduction: Overview of the last ten years and typology of ESW. En: GRAY, M.; COATES, J.; HETHERINGTON, T. (ed.). *Environmental social work*. Abingdon: Routledge, 2013, p. 1-28. ISBN: 9780415678117.
- HAWKINS, C. A.; KNOX, K. Educating for international social work: Human rights leadership, *International Social Work*, 2014, v. 57, n. 3, p. 248-257. ISSN: 0020-8728.
- HEALY, L.; Katerine, A. Kendall, since 1978. En: SEIBEL, F. W. (ed.). *Global Leaders for Social Work Education. The IASSW President 1928-2008*. Brno: ECSPPRESS-Edition, 2008, p. 211-238. ISBN: 9788073261337.
- HEALY, L.; LINK, R. (ed.). *Handbook of International Social Work: Human Rights, Development and the Global Profession*. Nueva York: Oxford Press, 2012. SBN: 9780195333619.
- HILL, B.; GREEN, M. *A guide to internationalization for chief academic officers*. Washington DC: American Council on Education (ACE), 2008.
- IASSW, IFSW, ICSW, The Globalagenda for social work and social development: commitment to action, 2012. Disponible en línea en: <<https://www.iassw-aiets.org/wp-content/uploads/2017/01/Global-Agenda-English.pdf>>
- IASSW, IFSW, Global Definition of Social Work, 2014. Disponible en línea a: <www.iassw.org>.
- IASSW, IFSW, Global Social Work Statement of Ethical Principles, 2018. Disponible en línea a: <www.iassw.org>.
- IASSW, IFSW, Global Standards for Social Work Education and Training, 2004. Disponible en línea a: <www.iassw.org>.
- JANSSON, B. S. *Becoming an effective policy advocate: process and Current Issues*. Belmont: Thomson, Brooks/Cole Pub., 2008. ISBN: 978-1285064079.

Bibliografia

- JEBB, E. International Social Service. En: *International Conference of Social Work: Proceedings*, vol. 1. París, julio 1928.
- KHAN, P.; DOMINELLI, L. The impact of globalization on social work in the UK, *European Journal of Social Work*, 2000, v. 3, n. 2, p. 95-108. ISSN: 1369-1457.
- KUHLMANN, C. Alice Salomon (Germany), President 1928/29-1946. En: SEIBEL F. W. (ed.). *Global Leaders for Social Work Education. The LASW President 1928-2008*. Brno: ECSPPRESS-Edition, 2008. ISBN: 9788073261337.
- LORENZ, W. *Perspectives on European Social Work: From the Birth of the Nation State to the Impact of Globalisation*. Opladen & Farmington Hills: Barbara Budrich Publishers, 2006. ISBN: 9783866490086.
- LYONS, K.; MANION, K.; CARLSEN, M. (ed.). *International perspectives on social work. Global conditions and local practice*. Nueva York: Palgrave MacMillan, 2006. ISBN: 9781403939517.
- MCKENZIE, S. *Social sustainability: towards some definitions*. Magil: Hawke Research Institute, University of South Australia, 2004.
- MCLUHAN, M. *The Gutenberg Galaxy: the making of typographic man*. Toronto: University of Toronto, 1962. ISBN: 978-0-8020-6041-9.
- MIDGLEY, J. Perspectives on Globalization, Social Justice and Welfare, *The Journal of Sociology and Social Welfare*, 2007, v. 34, p. 17-36. ISSN: 0191-5096.
- MING LIN CHONG, A.; CHI, I. (ed.). *Social Work and Sustainability in Asia Facing the Challenges of Global Environmental Changes*. Nueva York: Routledge, 2018. ISBN: 9781138200227.
- MISHRA, R. *Globalization and the Welfare State*. Northampton, MA: Edward Elgar, 1999. ISBN: 1858982219.
- MORIN, E. *Penser global. L'humain et son universe*. París: Robert Laffont, 2015. ISBN: 978-2221157398.
- NOBLE, C.; STRAUSS, H.; LITTLECHILD, B. (ed.). *Global social work. Crossing borders, blurring boundaries*. Sidney: Sidney University Press, 2014. ISBN: 9781743324042.
- PAYNE, M.; ASKELAND, G. A. *Globalization and International Social Work: Postmodern Change and challenge*. Farnham: Ashgate, 2008. ISBN: 9780754649465.
- RITZER, G. *The McDonaldization of Society*. Thousands Oaks: Pine Forge Press, 1993. ISBN: 0803990006.
- ROBERTSON, R. Globalisation or glocalisation? *Journal of International Communication*, 2012, v. 18, n. 2, p. 191-208. ISSN: 1321-6597.
- ROCHA, C. J. *Essentials of social work policy practice*. Hoboken, NJ: Wiley, 2007. ISBN: 9780471752202
- SEWPAUL, V. Social work education: current trend and future directions. En: NOBLE, C.; STRAUSS, H.; LITTLECHILD, B. (ed.). *Global social work. Crossing borders, blurring boundaries*. Sidney: Sidney University Press, 2014, p. 353-368. ISBN: 978-1743324042.
- TOMLINSON, J. *Globalisation and Culture*. Cambridge: Polity Press, 1999. ISBN: 9780226807683.
- VAN DER BLY, M. C. E. Globalization: A Triumph of Ambiguity, *Current Sociology*, 2005, v. 53, n. 6, p. 875-893. ISSN: 0011-3921.
- WEISS-GAL, I. Policy practice in social work education: A literature review, *International Journal of Social Welfare*, 2016, v. 25, n. 3, p. 290-303. ISSN: 1369-6866.
- ZAPF, M. K. Social Work and the Environment: Understanding People and Place, *Critical Social Work*, 2010, v. 11, n. 3. ISSN: 1543-9372. Disponible en línia a: <<http://www1.uwindsor.ca/criticalsocialwork/social-work-and-the-environment-understanding-people-and-place>>